

Restructurarea economică și ocuparea forței de muncă

Potențialul uman al unei țări este un factor esențial în strategiile de dezvoltare economică, dar valorificarea acestei resurse este dependentă de evoluția economiei. În România perioada de tranziție a fost însoțită de declinul general al activității economice pe termen lung, cu un puternic impact negativ asupra nivelului de ocupare a forței de muncă.

Dezechilibrele existente înainte de 1990 în privința utilizării resurselor de muncă s-au accentuat în perioada de tranziție, ca efect al reducerii investițiilor, producției și exportului, al procesului de restructurare și re tehnologizare a unor ramuri și activități economice. Aceste procese au avut efecte puternice asupra unor categorii socio-profesionale vulnerabile la schimbările structurale din economie.

Restructurarea principalelor ramuri și activități ale economiei s-a realizat într-un mediu economic instabil, caracterizat printr-un proces de recesiune și inadaptare structurală a economiei reale, afectând posibilitățile de ajustare a populației ocupate în funcție de schimbările din economie.

S-au produs modificări importante ale nivelului de ocupare pe sectoare, domenii de activitate, regiuni, forme de proprietate, vârstă, statut profesional etc. Reducerea cronică a gradului de ocupare a forței de muncă a fost însoțită de modificări structurale atipice, neperformante. De exemplu, excesul semnificativ al populației ocupate în agricultură în România reprezintă o situație anacronică, care nu se regăsește în nici o altă țară în tranziție.

Dinamica PIB și a ocupării forței de muncă

Tabelul 1

Anul	Creșterea/ scăderea PIB față de anul anterior (%)	Populația ocupată la sfârșitul anului (mil.pers)	Dinamica populației ocupate (%)
1990	-5,6	10,84	100
1991	-12,9	10,79	99,5
1992	-8,8	10,46	96,5
1993	1,5	10,06	92,8
1994	3,9	10,01	92,3
1995	7,1	9,49	87,5
1996	4,0	9,40	86,7
1997	-6,1	9,02	83,2
1998	-4,8	8,81	81,5
1999	-1,2	8,42	77,7
2000	1,6	8,63	79,6
2001	5,7	8,56	78,97

Sursa: calcule pe baza Anuarului statistic al României, 1991-2002, I.N.S.

În perioada 1990-2001 populația ocupată s-a diminuat cu circa 2,3 mil. persoane (tabelul nr. 1). Pe lângă întârzierea privatizării și restructurării, una din

cauzele principale ale acestei evoluții a fost reducerea producției industriale în condițiile îngustării pieței interne și pierderea unor importante segmente ale pieței externe. Procesul de reducere a populației ocupate persistă în prezent în pofida tendinței ascendente a PIB în ultimii ani.

În același context se înregistrează o evoluție descendentă a ponderii populației ocupate în populația în vârstă de muncă, cu intensitate variabilă de la un an la altul, în funcție de viteza diferită de restructurare a diverselor activități, de evoluția procesului de reformă a economiei în general, dar și de scăderea populației totale. Astfel, rata de ocupare a populației de peste 15 ani scade de la 70 % în 1990 la 60,4 % în 1996 și la 58,1 % în 2001. Sarcina de susținere de către populația ocupată a celei inactive și a șomerilor devine astfel tot mai dificilă.

În privința structurii populației ocupate pe grupe de vârstă (tabelul nr. 2) se observă ponderi importante mai ales la grupele de vârstă 25 – 34 ani și 35 – 49 ani, cu un important potențial de participare la muncă, comparativ cu grupa 15 – 24 ani (cu o pondere în scădere datorită creșterii populației școlare în vârstă de muncă și a lipsei locurilor de muncă pentru această categorie) și cu grupa 50 – 64 ani (a cărei pondere tinde să se reducă datorită posibilității pensionării anticipate a șomerilor vârstnici de lungă durată). Totodată, se observă o creștere a ponderii populației ocupate având vârsta peste 65 de ani, în principal datorită sporirii numărului persoanelor ocupate în agricultură.

Distribuția populației ocupate pe grupe de vârstă în perioada 1996–2001 (%)

Tabelul 2

Anul	Total populație ocupată	15 – 24 ani	25 – 34 ani	35 – 49 ani	50 – 64 ani	65 ani și peste
1996	100,0	13,8	23,3	35,6	19,1	8,2
1997	100,0	13,6	23,3	35,4	19,1	7,8
1998	100,0	13,0	24,0	35,1	18,7	9,2
1999	100,0	12,3	24,8	34,3	18,9	9,7
2000	100,0	11,8	26,1	33,3	18,9	9,9
2001	100,0	11,5	26,8	33,0	18,7	10,0

Sursa: Ancheta asupra forței de muncă în gospodării (AMIGO), I.N.S., 1997-2002

Există însă diferențe privind structurile populației ocupate pe grupe de vârstă și pe sexe între mediul urban și cel rural. Astfel, în mediul rural tinerii sub 25 de ani reprezintă un procent mult mai mare din populația ocupată, comparativ cu mediul urban. Această particularitate poate fi pusă în legătură cu ponderea ridicată a populației ocupate în agricultură, ramură care a absorbit și excesul de forță de muncă tânără, cu grad redus de instruire. În același timp, gradul ridicat de ocupare a populației de peste 50 de ani în mediul rural relevă accentuarea procesului de îmbătrânire a

Priorități tehnologice în economia românească

forței de muncă din această zonă, cu deosebire a celei feminine.

După anul 1990 s-au produs modificări importante în **ocuparea resurselor de muncă pe sectoare și ramuri de activitate**. Astfel, în perioada 1990-1996, ca efect al scăderii investițiilor și a producției industriale (mai ales prin închiderea unor mari unități nerentabile) se înregistrează o diminuare a locurilor de muncă și deci a populației ocupate în sectorul secundar. În compensație, s-a înregistrat o creștere excesivă a ponderii populației ocupate în sectorul primar, proces favorizat și de restituirea terenurilor agricole foștilor proprietari și alegerea activității agricole de către numeroși șomeri care nu mai pot beneficia de alocația de șomaj. Supraocuparea în agricultură a fost determinată de nevoia de venit a populației disponibilizate. În mai mică măsură, populația disponibilizată din sectorul secundar a putut fi absorbită în sectorul terțiar. Puterea de cumpărare scăzută a populației nu a permis o creștere mai rapidă a activității din sectorul terțiar.

Structura populației civile ocupate pe sectoare (%)

Tabelul 3

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Sector primar	29,1	29,8	33,0	36,0	36,5	34,5	35,5	37,6	37,4	40,6	42,7
Sector secundar	43,5	39,9	37,1	35,8	34,4	33,6	34,3	32,0	30,7	28,4	26,3
Sector terțiar	27,4	30,3	29,9	28,2	29,1	31,9	30,2	30,4	31,9	31,0	31,0

Sursa: Raportul anual privind evoluția resurselor umane în România, 2001, I.N.S.

În perioada 1996-1999, ca efect al măsurilor de restructurare a unor activități din industria extractivă, metalurgie și din alte ramuri industriale, se produc modificări în structura populației ocupate pe ramuri și pe regiuni, prin migrarea persoanelor disponibilizate spre zone cu un potențial de ocupare mai ridicat, spre zonele agricole, în timp ce o altă parte devin șomeri sau părăsesc piața forței de muncă, intrând în categoria persoanelor descourajate. În acest fel s-a ajuns ca ponderea populației ocupate în agricultură să atingă proporții excesive, îndeosebi în SV (61,3%) și în NE (58,5%). Singura zonă cu o structură modernă a populației ocupate este municipiul București.

Structura populației civile ocupate pe regiuni și pe ramuri de activitate (%)

Tabelul 4

Regiuni	Ponderea populației ocupate în:		
	Agricultură	Industrie	Servicii
Total	45,2	25,8	29,0
NE	58,5	19,2	22,2
SE	48,2	21,3	30,5
S	51,0	25,1	23,9
SV	61,3	20,0	18,7
V	40,1	26,8	33,1
NV	42,1	27,4	30,5
Centru	32,5	37,4	30,1
București	6,1	37,3	56,5

Sursa: Employment and labour market in Central European countries, EUROSTAT, no. 2/ 2001

În procesul restructurării și tranziției la economia de piață se observă **creșterea ponderii populației ocupate în sectorul privat**, paralel cu reducerea ponderii acesteia în sectorul public și cooperatist, prin crearea cadrului legislativ și investițional favorabil acestui proces.

Preponderente în sectorul privat au fost persoanele din mediul rural care lucrează în activitățile agricole, iar în ramurile neagricole ponderi importante dețin persoanele ocupate în sectorul privat din comerț și din industria prelucrătoare.

Structura populației ocupate pe forme de proprietate (%)

Tabelul 5

Anul	Populația ocupată (total)	Forma de proprietate				
		Publică	Privată	Mixtă	Cooperatistă	Alta
1993	100,0	51,7	43,8	2,0	2,5	-
1994	100,0	46,8	49,2	1,9	2,0	0,1
1995	100,0	44,3	50,7	3,3	1,7	0,1
1996	100,0	47,6	48,7	2,5	1,0	0,2
1997	100,0	43,0	51,9	3,9	1,0	0,2
1998	100,0	36,9	56,6	5,4	0,9	0,2
1999	100,0	29,7	61,1	8,2	0,8	0,2
2000	100,0	26,4	66,1	6,5	0,8	0,2
2001	100,0	24,3	69,6	5,3	0,6	0,2

Sursa: determinat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, 1994, 1995 și Anchetei asupra forței de muncă în gospodării (AMIGO), 1996 – 2002, I.N.S.

În condițiile reducerii persistente, de lungă durată, a populației ocupate, scăderea cea mai dramatică se înregistrează la numărul salariaților – cea mai importantă categorie socio-ocupatională. Astfel, în **structura populației după statutul profesional** se observă în ultimii ani că, deși salariații dețin ponderea cea mai mare, totuși aceasta este în scădere continuă, mărindu-se corespunzător ponderea lucrătorilor pe cont propriu și a lucrătorilor familiari neremunerați. Această creștere se regăsește în cea mai parte în mediul rural, cu deosebire la populația feminină și exprimă reducerea ocupării și a venitului. Reducerea numărului de patroni în perioada 1998-2000 reprezintă, asemenea modificărilor structurale evidențiate anterior, un efect al deteriorării stării generale a economiei.

Structura populației ocupate după statutul profesional (%)

Tabelul 6

Anul	Total populație ocupată	Salarizat	Patron	Lucrător pe cont propriu	Lucrător familial neremunerat	Membri ai uniilor soc. agricole sau cooperative
1995	100,0	60,7	1,4	22,4	14,6	0,9
1996	100,0	62,4	1,3	19,8	16,0	0,5
1997	100,0	61,1	1,3	20,1	17,1	0,4
1998	100,0	58,4	1,2	21,3	18,7	0,4
1999	100,0	57,8	1,0	22,1	18,7	0,4
2000	100,0	56,1	1,1	23,1	19,3	0,4
2001	100,0	55,8	1,2	23,6	19,1	0,3

Sursa: Ancheta asupra forței de muncă în gospodării (AMIGO), 1996-2002, I.N.S.

În formarea și valorificarea resurselor de muncă o importanță o are **nivelul pregătirii profesionale**. În anul 2001, în România ponderea cea mai mare în rândul populației ocupate o reprezentau persoanele cu studii liceale (29,1%), gimnaziale (21,2%) și profesionale (22,3%), persoanele ocupate cu studii superioare deținând o pondere de numai 9,4%. În condițiile creșterii pe plan internațional a ponderii muncii complexe, superior calificate, schimbarea structurii populației ocupate în România spre niveluri superioare de instruire și valorificarea eficientă a acestor resurse ar reprezenta un factor important al relansării economice și al reducerii emigrației persoanelor înalt calificate.

Priorități tehnologice în economia românească

În sprijinul creării și dezvoltării de noi oportunități de muncă, a rezolvării inegalităților existente pe piața muncii, Programul Economic de Preaderare și Planul Național Unic de Dezvoltare (ambele pentru perioada 2002-2005) tratează resursele umane ca o condiție obligatorie a dezvoltării durabile, încurajând activitățile economice creatoare de noi locuri de muncă, îndeosebi în zonele cu un nivel scăzut de dezvoltare.

Prof. univ. dr. Zizi GOSCHIN
Prof. univ. dr. Cornelia PÂRLOG

Bibliografie

1. PÂRLOG, C.	<i>Modificări structurale în utilizarea resurselor de muncă în România, în contextul restructurării economiei, București, Revista Română de Statistică, nr. 8-9, 2000</i>
2. PÂRLOG, C.
GOSCHIN, Z.	<i>Evoluția și structura șomajului, în Raporturi de muncă, nr. 10, 2002</i>

3. PERTȚ, S.
(coord).	<i>Ocuparea forței de muncă din perspectiva racordării la coordonatele strategiei europene pentru ocupare, București, CIDE, 2002</i>
4. ***	<i>Employment and labour market in Central European countries, EUROSTAT, no. 2/ 2001</i>
5. ***	<i>Raportul anual privind evoluția resurselor umane în România, București, I.N.S., 1999-2001</i>
6. ***	<i>Ancheta asupra forței de muncă în gospodăria (AMIGO), București, I.N.S., 1997-2001</i>
7. ***	<i>Anuarul statistic al României, București, I.N.S., 1991-2002</i>